

CÎTEVA ASPECTE PRIVIND SITUAȚIA ȚĂRĂNIMII DIN VALEA BÎRGĂULUI ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA PÎNĂ LA RĂSCOALA LUI HORIA*

TRAIAN BĂLAN

Complexa situație din Imperiul Habsburgic, „închisoare a popoarelor” cum era definit, multiplele contradicții existente, dese războaie și revolte ale maselor populare din întreg imperiul, au pus în fața guvernanților austrieci problema recurgerii la mijloace mai eficiente pentru consolidarea dominației lor. O astfel de măsură a fost și înființarea unor miliții de graniță sub denumirea de regimente grănicerești care aveau un dublu rol. Pe de-o parte paza graniței împotriva pericolului extern, dar și împiedicarea bejeniei țărănimii (ardelene îndeosebi); pe de altă parte regimentele grănicerești puteau fi folosite în războaiele Coroanei sau chiar împotriva nobilimii, în cazul nesupunerii acesteia.

În acest fel iau ființă, între anii 1762—1765, două regimente de graniță românești — unul la Năsăud și altul la Orlat —, trei regimente secuiești, iar între anii 1764—1768 încă două în Banat, ca verigi ale cordonului militar ce se întindea pînă la M. Adriatică în sud, și înspre Bucovina, la nord.

Regimentul grăniceresc înființat la Năsăud în 1762, nu cuprindea și comunele de pe Valea Bîrgăului, acestea fiind militarizate cîțiva ani mai tîrziu, la cererea lor, în 1784 (în urma unei vizite în aceste părți, în iunie 1783, a împăratului Iosif al II-lea).

În urma deciziei împărătești, în perioada 7 august — 17 octombrie 1783, o comisie mixtă cu sediul la Prundu-Bîrgăului, avînd delegați camerali, fiscali și ai regimentului grăniceresc, face recensămîntul familiilor și al averilor în vederea includerii satelor bîrgăuane, prin despăgubirea proprietarilor, în cadrul Regimentului II de graniță românesc.

Pînă la această dată, 1784, satele de pe Valea Bîrgăului aparțineau domeniului familiei Bethlen, „aviticaliter”, o zonă restrînsă ca suprafață revenind și familiei Apaffi¹.

* Comunicare în cadrul celui de-al II-lea simpozion cultural al Văii Bîrgăului — iunie 1973.
1 *Arhiva Someșană*, nr. 10, (1929). p. 18.

O trecere în revistă a situației acestor sate și a locuitorilor de aici în secolul al XVIII-lea pînă la răscoala lui Horea și încorporarea lor în secolul al XVIII-lea pînă la răscoala lui Horia și încorporarea lor portantă încercînd a o contura în rîndurile ce urmează.

Așadar, în secolul al XVIII-lea (și anterior) satele formînd Birgăul de Sus sau superior (și anume: Josenii-Birgăului, Mijlocenii-Birgăului, Susenii-Birgăului, Prundu-Birgăului, Tiha-Birgăului, Bistrița-Birgăului) și Birgăul de Jos sau inferior (cuprinzînd Rusu-Birgăului)², incluse administrativ în comitatul Dăbîca³, făceau parte integrantă din domeniul feudal Bethlen, fiind împărțite de-a lungul anilor între numeroșii membri ai acestei familii: Grigore (Rusu-Birg.), văduva fostului cancelar al Transilvaniei, contele Nicolaie (Tiha-Birg.), Alexiu (Prundu-Birgăului), Josif, Ioan Adam și Paul Bethlen, fiecare avînd satele, munții, moșia și iobagii săi.

Valea întregă, ca dealtfel orice domeniu feudal⁴, cuprindea **pămînturi alodiale**, pe care groful le folosea pentru trebuințele sale ori le da în arendă tot în folosul său, **sesii iobăgești** sau „coloniale”, adică pămînturi date în folosință țăranilor iobagi și care nu erau egale ca suprafață și productivitate, și **pămînturi comunale** ale obștii (satului).

Munții Birgăului erau, și ei, o parte alodială (de ex. Tomnaticul), iar alții lăsați locuitorilor spre liberă folosință⁵.

Existența unor **pămînturi zălogite** pentru sume împrumutate⁶ ne oferă o imagine concludentă asupra situației de dependență în care se aflau locuitorii satelor Birgăului și care erau în totalitate țărani.

Ocupația de bază a acestora era lucrarea pămîntului alături de creșterea vitelor și păstorit. Unii dintre locuitori lucrau și la pădure, la fasonatul lemnului sau la lăzuit iar alții se ocupau cu diferite meșteșuguri casnice ce au adus faima acestui ținut: olărit, șindrălit, cojocărit, confecționarea de pipe (Josenii-Birg.)⁷.

Alți iobagi erau fierari, cum este cazul lui Ioan și Vasile Cănași⁸.

Existența unor fierăstraie de apă pentru tăiatul lemnului, a numeroaselor mori sau a dării pe cîrciumărit, a negoțului cu lemne, completează tabloul ocupațiilor și îndeletnicirilor locuitorilor de aici.

Merită, de asemenea, să menționăm că tot acum, la începutul secolului al XVIII-lea cu toate piedicile puse în calea dezvoltării industriei manufacturiere din Transilvania, i-a ființat moara de hîrtie de la Prundu-Birgăului, proprietate a **Societății anonime pentru industria hîrtiei** cu sediul la Cluj, viitoarea Fabrică de hîrtie-fină și care astăzi cunoaște adevărata dezvoltare⁹.

² *Ibidem*, pp. 3—13.

³ Astăzi fac parte din județul Bistrița-Năsăud.

⁴ I. Kovács, *Desființarea relațiilor feudale în Transilvania*, Ed. Dacia, Cluj, 1973, p. 9.

⁵ *Arhiva Someșană*, nr. 10, (1929), p. 7.

⁶ *Ibidem*, p. 25.

⁷ *Ibidem*, p. 4; cf. N. Fonogea, *Meșteșugul olăritului în Josenii-Birgăului*, (în manuscris).

⁸ *Arhiva Someșană*, nr. 10, p. 14.

⁹ *Industria și bogățiile naturale din Ardeal și Banat*.

SITUAȚIA SOCIAL-ECONOMICĂ A ȚĂRĂNIMII BIRGĂUANE

Comisia însărcinată la 1783 cu întocmirea conscripției în vederea militarizării Birgăului va înregistra ca existând pe această vale iobagi, jeleri (inquilini), oameni liberi (cum sînt Simion Ropa sau Vasile Mare din Bistrița-Birgăului, etc.) și chiar proprietari¹⁰.

Țăranii iobagi trăiau pe loturile, sesiile, pe care se aflau în momentul aservirii lor sau pe cele pe care le primeau, în schimbul anumitor obligații, de la stăpînul feudal și pe care își întemeiau gospodării proprii. Sesia era astfel împărțită încît să cuprindă loturi rezervate pentru fînăț, cereale — cele mai mari —, și chiar pentru grădini mai mici sau livezi¹¹.

Marea majoritate a țăranimii birgăuane era iobăgită. Căderea în iobăgie se făcea prin așa numitul „contract de renunțare”. Dar nu totdeauna. De cele mai multe ori era suficientă simpla hotărîre a feudalului.

Jelarii, cealaltă categorie a țăranimii dependente, **constituia** se pare, pe această vale, **o pătură mai numeroasă ca în alte părți**. Dacă în celelalte zone din Transilvania era pătura lipsită în genere de pămînt, unelte și animale, putîndu-se muta de pe o moșie pe alta după expirarea învoielilor anterioare¹², pe Valea Birgăului jelerii aveau și casă, de cele mai multe ori cu grădină, și animale și ceva pămînt. Dovadă a celor arătate mai sus este și faptul că după integrarea satelor birgăuane în cadrul Regimentului II de graniță românesc, jelerii apar ca o categorie socială aparte, alături de grăniceri și țigani¹³.

Alături de ei, **țărănimea liberă** n-a putut fi desființată în întregime, cu toată ofensiva întreprinsă împotriva ei de stăpînii de moșie. Ea își face simțită prezența în fiecare sat birgăuan continuînd tradiția secolor anterioare (cînd era liberă în totalitate și constituia un puternic factor de limbă și civilizație românească în aceste părți).

Referitor la condiția locuitorilor, reprezentantul familiei Bethlen susține, în fața comisiei mixte că toți locuitorii sînt iobagi cerînd să fie considerați ca atare, aducînd drept argument o așa zisă „înțelegere comună”, de fapt unilaterală, din anul 1780¹⁴ deși oamenii afirmă că sînt jeleri și nu iobagi, unii declarîndu-se armaliști (mai mult decît liberi!).

¹⁰ *Arhiva Someșană*, nr. 10, p. 17—18.

¹¹ *Ibidem*, p. 28—29; vezi și S. Retegan, *Un memoriu inedit al districtului Năsăud din 1865*, în *File de istorie*, vol III, Bistrița 1973, p. 267.

¹² St. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, ed. I. vol. I., Ed. Dacia, 1971, p. 347.

¹³ Bujor Surdu, *Liniile dezvoltării social-economice a Transilvaniei în secolul al XVIII-lea pînă la răscoala lui Horea*, în *Anuarul Institutului de istorie*, Cluj, III, 1960, p. 115.: cf. și *Arhiva Someșană*, nr. 10, p. 27.

¹⁴ V. *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 13, p. 31 și 26.

¹⁵ „Înțelegerea comună” din 1780, la care făcea referință reprezentantul familiei Bethlen, trebuie înțeleasă în următorul context: În noiembrie 1780, adunarea familială a profilor, cu aprobarea tacită a conducerii comitatului, dă o proclamație prin care „jelerul încă este îndatorat la muncă prestată de iobag, și dacă nu voiește să o îndeplinească, poate pleca în-cotro voiește” (*Arhiva Someșană*, nr. 10, p. 27). Ca atare reprezentantul Bethleneștilor cerea ca robotele locuitorilor să fie cuprinse într-o singură categorie: „prestate de iobagi”. Prin această manevră numărul iobagilor de pe domeniul Birgău creștea și odată cu ei, și despăgubirea pe care trebuia să o primească familia. Întrebați, locuitorii spun că nu toți „ci numai cîțiva de la unii domni” au fost obligați la muncă egală cu iobagii, tendința de iobă-gire cu forța fiind evidentă.

Rezultă de aici că mulți dintre locuitorii Văii Bîrgăului nu demult (1780 probabil) au fost iobăgiți, fără însă ca aceștia s-o recunoască și să se considere așa.

Situația țărănimii bîrgăuane, ca a întregii țărănimii transilvane, era foarte grea în această perioadă. Ea avea grele obligații față de stăpînul de moșie (fam. Bethlen), stat (comitatul Dobîca), biserică, și chiar față de orașul Bistrița; obligații în muncă, natură și bani.

Obligațiile în muncă, ca de altfel și muncile agricole însăși, se văzau mai mult pe robotă care era prestată de țărani dependenți cu uneltele și vitele proprii pe moșiile feudalilor, astfel, sesiile lor rămînînd deseori nelucrate.

Robota era fixată prin Legea urbarială din 1769 (Certa puncta) la 3 zile pe săptămînă cu vitele și 4 cu brațele pentru un iobag cu sesia întregă (32—40 pogoane=iugăre)¹⁶ și la 2 zile pe săptămînă pentru un jeler, mulți proprietari răstălmăcind legea și obligînd pe iobagi să muncească întreaga săptămînă¹⁷.

Atunci cînd nu se efectua la timp, oamenii grofilor Bethlen sau slujbașii comitatensî storceau robota de la săteni cu „funii, lanțuri și temniță” cum se plîng aceștia în fața comisiei militare. Chiar la sosirea comisiei pe Bîrgău se prezintă la maiorul prezident săteni, care-i arată porunca grofilor, prin vătăfii de curte, ca să plece la robotă „pe alte moși”¹⁸.

Deseori mulți țărani sînt duși la lucru pe lîngă gospodăria de reședință a grofilor din Beclean¹⁹ sau puși să lucreze, gratuit, la „drumul ce chiar acum se construiește din Bîrgău spre Bucovina” — sept. 1783²⁰ ori la lăzuri în munți.

Robotei i se adaugă dijma în produse, diferite taxe (ex.: 3 florini pe cap de jeler) și restanțe. Consecința era aceea că foarte multe pămînturi erau zălogite²¹.

Bîrgăuani sînt tot mai des avertizați să-și plătească contribuția regală, percepătorul regesc al comitatului Dobîca grăbindu-se la încasarea acesteia. În caz că țărani vreunui sat nu plăteau dările, autoritățile comitatense procedau la închiderea silită a birărilor bîrgăuani în case sau chiar la întemnițarea lor²².

La acestea se adaugă alte și alte obligații: aprovizionarea soldaților din comitatul Dobîca, lunar, cu pîine „635 porțiuni de pîine din Bîrgău! superior și 90 din Bîrgăul inferior”²³, jir și lemne, taxe pe morărit, fierăstraie și cîrcumărit²⁴, aprovizionarea și găzduirea soldaților, funcții

16 G. Barițiu, *Istoria regimentului al II-lea românesc*, Brașov, 1874, p. 384.

17 *Din istoria Transilvaniei*, ed. III., vol. 1., București, 1963, p. 238.

18 *Arhiva Someșană*, nr. 10, (1929), p. 29 și 5.

19 *Ibidem*, p. 22.

20 *Ibidem*, p. 17.

21 *Ibidem*, p. 7.

22 *Ibidem*, p. 9, 13, 17. Perceptorul regesc (comitatul Dobîca) ridica dările în bani de la juzii comunali (birăi) care la rîndul lor le adunau de la săteni.

23 *Ibidem*, p. 7.

24 *Ibidem*, p. 25—28. Pentru dreptul de cîrcumărit sătesc pe care-l aveau nu li se dădea nimic iar atunci cînd li se furniza vinul, acesta era pus în vase rele, vinul se vărsa iar sătenii trebuiau să-l plătească.

narilor, etc. Ba mai mult, patriciatul sășesc al orașului Bistrița pretindea acestor locuitori, ca și celor de pe valea Someșului, diferite dijme și taxe, furnizarea de combustibil sau material lemnos de construcție (scânduri, șindrilă, bușteni), motiv pentru care deseori țărani bîrgăuani intrau în conflict cu acesta. Este cazul anilor 1704—1705 cînd orașul Bistrița fiind asediat și obligat să se predea armatei curuților, bîrgăuanii se alătură acestora din urmă²⁵.

Abuzurile și samavolniciile feudalilor nu lipsesc nici ele. Nu odată proprietarii (fam. Bethlen) duceau lemne de construcție și de foc din pădurile munților bîrgăuani, prilej cu care provocau mari pagube pe hotarul țăranilor plin cu iarbă, fin, cereale²⁶. Bătăia este prezentă și ea, ca și, cum am văzut mai sus, executarea silită a obligațiilor feudale sau forțarea jelerilor la munci egale cu iobagii. Deseori, pe bază de urbarii false, ca de exemplu în 1775, li se adăugau țăranilor zile de prestații pe care trebuiau să le achite fie prin „muncă și bani”, fie „în natură și cu bani”²⁷.

La acestea se adăucău anii de secetă cum aflăm dintr-o însemnare din anul 1719 cînd oamenii nemaiavînd ce mînca se hrăneau cu boabe de măcieș, coceni, lulei, cicoare, coțofene, pisici și carnea vitelor pierite²⁸ sau pustiitoare invazii tătărăști ca cea din 1717²⁹, catolicizarea forțată, recoltele proaste și lipsa de cereale.

Cît de grea era situația țăranilor de pe Valea Bîrgăului se vede și din faptul că în același an cu conscripția militară a văii, Vasile Mare din Bistrița-Bîrgăului se lasă iobăgit „neștiind ce să mai facă spre a-și economisi pentru sine și copii de cap cîte un florin, și oferindu-i-se și 30 de scînduri”³⁰.

Că aici, pe Bîrgău, s-au „exercitat cele mai nemiloase măsuri de exploatare asupra locuitorilor” reiese și mai clar din rapoartele trimise superiorilor de locuiriții membri ai Comisiei mixte grănicerești. Unul dintre ei, maiorul-prezident Carol von Heydendorff, colonelul comandant de mai tîrziu al Regimentului II de graniță năsăudean, într-un raport al său adresat feldmareșalului baron von Rall, datat din Bîrgău, 27 ianuarie 1784, arată următoarele: „Excelenței Dvs. vă este vizibilă din tabelele anexate cu cît au fost urcate de către stăpîni prestațiile. Unii au urcat munca manuală (robota n.n.) cu 14 zile pe an, alții, nemulțumiți că D-zeu a lăsat cea de-a șaptea zi din săptămîină pentru odihnă au transformat săplămîna în 7 zile lucrătoare. Alții au fost nemulțumiți de lungimea inegală a zilelor din an, mărind fiecăruia care nu a muncit în luna iulie — lună cu cele mai lungi zile ale anului — cu încă cîteva zile peste norma avută”. Și mai departe: „Pentru oamenii săraci care nu și-au putut procura vite în loc să-i ajute pe acești nefericiți

²⁵ Arhiva Someșană, nr. 17. (1933), p. 134.

²⁶ Arhiva Someșană, nr. 10, p. 21.

²⁷ *Ibidem*, p. 3.

²⁸ Arhiva Someșană, nr. 1. (1924), p. 62.

²⁹ *Ibidem*, p. 64.

³⁰ Arhiva Someșană, nr. 10, p. 29.

i-au încărcat cu cote mai mari pentru a-i obliga prin acest mijloc să-și procure vile (= de muncă n.n.). În loc de 200 de șindriile anual (= drănită) au trebuit să livreze 1500. Dacă omul a fost bolnav sau din alt motiv nefericit a fost împiedecat să lucreze i-au luat singura vacă pe care a vindut-o și care constituia unica sursă a copiilor dornici³¹.

Neputînd plăti contribuțiile și restanțele de dare, locuitorii satelor birgăuane erau siliți să participe la târgul Bistriței ce se ținea odată pe an, între 23—29 august, și unde-și vindeau vitele și alte lucruri sau, după înființarea lui, la 30 iunie 1784, în cadrul târgului de săptămîină din Prundu-Bîrgăului³².

Desigur, situația aceasta peste măsură de apăsătoare raportată la condiția de oameni liberi pe care au avut-o înainte, secole de-a rîndul, la care nu putem să nu adăugăm ecoul pe care, și în aceste părți, le au actele de curaj ale tovarășilor lui Tănase Tudoran, spînzurați și trași pe roată pe podereieul dintre Salva și Năsăud în mai 1763, sau ecoul mișcării începute de Horea, a determinat pe locuitorii satelor Birgăului să se ridice la luptă pentru micșorarea obligațiilor și recîștigarea condiției lor de oameni liberi.

Lupta țăranimii birgăuane în această perioadă i-a forme dintre cele mai variate: de la plîngerii și refuzul de a presta sarcini și pînă la opoziția cu arma în mînă.

Țăranii, iobași și jeleri, îndată ce comisia mixtă grănicerească își începe activitatea nu mai dau ascultare reprezentanților camerali sau celor ai familiei Bethlen, nu acceptă, de astă dată nici contra cost, să mai furnizeze alimente și cele necesare funcționarilor publici sau ai familiei proprietare, nu mai ascultă de acești funcționari, nici chiar de solgăbirăul comitatens (care îndeplinea funcția de primă instanță judiciară).

Paralel, locuitorii satelor birgăuane înaintează autorităților comitatense și mai ales comisiei mixte **întîmpinări scrise și plîngerii** că vătafii amenință pe oameni, fac apel la ajutorul armatei, îi bat și îi înjură, sau comit tot felul de abuzuri așa cum s-a întîmplat la Rusu-Bîrgăului unde canceliștii fiscali au pretins să li se dea alimente pe gratis³³, iar primarul Gavril Criste intenționa să-l scoată cu forța din casă pe Loghin Criste³⁴.

Drept răspuns, membrii comisiei îi convoacă, atît pe funcționarii publici cît și pe cei ai familiei Bethlen, și le ordonă să se poarte cu modestie, să-i trateze blînd pe oameni, să nu-i amenințe deoarece acum „nu e timpul și locul de-a proceda cu asprime sau chiar cu executări”³⁵. Aveau în vedere desigur revolta țăranilor someșeni conduși de bătrînul Tudoran, dar mai ales tumultul iscat în Apuseni, chiar acum, sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan. O dovadă fiind și patrulele trimise.

³¹ *Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde*, vol. 25, p. 229—230.: cf. O. Lungu, *Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud*, București 1935, p. 34.

³² *Arhiva Someșană*, nr. 10, (1929), p. 13, 4.

³³ *Ibidem*, p. 15, 8.

³⁴ *Ibidem*, p. 17.

de autoritățile militare, la o depărtare de o zi pentru a afla știri în legătură cu aceasta³⁶.

Aceste plîngerii și petiții sînt însoțite, după cum am văzut, și de **refuzul** de a presta sarcinile și chiar de **neascultare** și **nesupunere** la porunci. Nu odată reprezentanții familiei Bethlen roagă comisia să stea în ajutorul proprietarilor „care nu le mai pot porunci oamenilor”.

Aceeași reprezentanți se mai plîng și de faptul că iobagii „din ură față de stăpînii lor”, pentru „a le căsuna cît se poate de multă pagubă”, cît și din alte motive, **tăinuiesc** o parte considerabilă din pămînturile folosite și din capacitatea și fertilitatea acestora, tăinuiesc veniturile pe sesii și din munți, ca de exemplu în muntele Muncel în loc de 9 care cu fîn declară 6, iar Filip Rînzîș din Tiha tăinuiește producția de pe un lot de pămînt întreg³⁷.

Fuga de pe moșie este o altă formă a luptei. Ion Borta din Rusu-Bîrgăului de 42 ani, ortodox, căsătorit și cu 4 copii, fost jeler a lui Grigore Bethlen, fugit de pe moșie și prins de magistratul orașului Bistrița (ce-l predă pretorului comitatului Dobîca, care îl arestează și-l interoghează sub bătaie), iobagii Ion Buiduș și Ion Puiu sînt doar cîteva exemple.

Nu lipsește nici **bejenia** ca formă a nemulțumirii, în grup sau individual, peste Carpați, în Bucovina și Moldova, cu toate măsurile luate de autorități pentru prevenirea ei și întărirea pazei hotarului³⁸.

Bejenarii din această vale sau din altă parte a Transilvaniei, pentru că Bîrgăul constituie totodată și un vad de trecere spre Bucovina³⁹, aveau călăuze, emisari „pe care bîrgăuanii îi cunosc bine” spune documentul⁴¹ și care-i treceau munții folosindu-se de poteci numai de ei știute. Erau folosite, în această parte, mai ales culmile împădurite și nu prea abrupte dintre Bîrgău și Cușma pentru că aceasta era calea cea mai sigură și mai scurtă pentru toți cei oropsiți din părțile Tecii, Budacului, Bîrgăului, etc, și care vroiau să plece împreună cu familiile lor.

Numărul celor plecați din Bîrgău peste munți, unde înființează chiar sate cum ar fi Bîrgăuani, Broșteni Bîrgăuani (jud. Neamț), este destul de mare⁴². Numai între anii 1771—1777 există date sigure că au plecat de pe aceste meleaguri 13 familii de țărani⁴³.

Cînd nemulțumirea atinge vîrfurile, **revolta** personală, **răzvrătirea**, **amenințarea** cu unealta devenită armă, apare și ea. Funcționarii domnești sînt amenințați și fugăriți cînd vreau să adune dijmele, de exemplu la Rusu-Bîrgăului, sau chiar sînt atacați de iobagi. Este cazul lui Ștefan

35 *Ibidem*, p. 15.

36 *Ibidem*, p. 4.

37 *Ibidem*, pp. 10, 13 și 19.

38 *Ibidem*, p. 9.

39 Hurmuzaki — Iorga, *Documente*, XV, nr. 1631, p. 797.

40 V. Șotropa, *Bejenii în secolul XVIII*, în *Arhiva Someșană*, nr. 16, 1932, p. 87.

41 *Ibidem*.

42 I. Bureacă, *Contribuții privind unele aspecte ale bejeniei locuitorilor de pe Valea Bîrgăului pe versantul estic al Carpaților în veacurile XVII—XVIII*, în *File de istorie*, vol. II, Bistrița, 1972, p. 137—139.

43 P. Boca, *Tabel privind bejenarii în județul Bistrița-Năsăud după I. Nistor*, în *File de istorie*, vol. I, Bistrița, 1971, p. 164.

Vlad care a alergat cu securea, cu carea venea de la cimp, după un birău domnesc, sau a vătafului Kelemen, aflat în serviciul văduvei contelei Nicolaie Bethlen, și care se plînge într-o scrisoare că pe moșia Tiha a fost atacat de 4 iobagi⁴⁴.

În munți au loc incidente și mai numeroase⁴⁵.

Această stare de agitație umplea și mai mult de îngrijorare pe proprietarii feudali și pe autorități, deopotrivă. Teama de ridicare în bloc a țăranimii bîrgăuane, la luptă, și alăturarea ei la răscoala izbucnită în Apuseni, face ca aceștia să ia măsuri de preîntîmpinare, să vegheze în permanență la liniștea publică, să avertizeze pe „funcționarii economici” ca să evite orice prilej de ceartă, să închidă un ochi la purtările și observațiile țăranilor pentru că în caz contrar ușor „s-ar agrava stările” iar atrocitățile față de funcționari „ar fi de neînconjurat”⁴⁶.

Apare deci ca de netăgăduit existența la sfîrșitul secolului al XVIII-lea a unei stări de spirit de revoltă în această zonă, latent alimentată și de răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan.

Includerea acestor sate, la 1784, în cadrul Regimentului II de graniță românesc cu sediul la Năsăud, va aduce o schimbare vremelnică în mai bine a stării locuitorilor satelor bîrgăuane și în general a aspectului întregii văi a Bîrgăului.

⁴⁴ *Arhiva Someșană*, nr. 10. pp. 22. 25 și 13.

⁴⁵ *Ibidem*. p. 19.

⁴⁶ *Ibidem*. p. 15.

EINIGE ASPEKTE DER SITUATION DER BAUERNBEVÖLKERUNG DES BORGOTALES IM XVIII. JH. BIS ZUM AUSTAND VON HORIA

ZUSAMMENFASSUNG

Vor der Aufnahme der Bewohner des Borgo—(Birgäu)—Tales in das zweite Nassoder Grenzenregiment gehörten diese Dörfer zu dem feudalen Gut der Adelsfamilie Bethlen.

Im Gebiet von Birgäu gab es Allodialgründe, Ansässigkeiten (Sessionen) der Jobagen und Gemeinschaftsboden, der allen gehörte, sowie verpfändeter Boden.

Die Bewohner beschäftigten sich mit: Ackerbau, Schaf—und Viehzucht und häuslichen Gewerben (Töpferei, Schindelherstellung, Kürschnerei, Spinnen und Weben).

Die Mehrheit der Bewohner waren Bauern, deren sozial-ökonomische Lage aber nicht gleich war. Es gab Jobagen, dann Häusler (Inquilinen), deren Zahl hier groß war und die eine bessere wirtschaftliche Lage hatten, und Freibauern.

Der erhöhte Frondienst, die Steuern gegenüber dem Staat, der Kirche und sogar gegenüber dem Patriziat der Stadt Bistritz, sowie verschiedene Mißbräuche der Gutsherrn, die Dürrejahre und Mißernten riefen Unzufriedenheit in den Reihen der Bauern hervor, die sich in verschiedenen Formen äußerte: schriftliche Eingaben und Beschwerden, Weigerung die Verpflichtungen zu leisten, Nichtbefolgung der Befehle, Verheimlichung des Einkommens, die Flucht von dem Gut und sogar persönliche Empörung mit den zur Waffe gewordenen Werkzeugen. Alle diese Fakten werden eingehend untersucht.

In der Arbeit werden auch die von den Behörden getroffenen Maßnahmen beschrieben, um den eventuellen Anschluß der Dörfer von Birgäu an den von Horea, Cloşca, und Crişan geführten Aufstand zu verhindern.